

bragte en væsentlig fremgang. Først fra 1798 steg tallet af udsendte skibe til Vestindien, og farten fik en ny glansperiode, der dog ikke var helt så strålende som den foregående. Med patriotisk stolthed konstaterer forf. dog, at Flensborgs handel i de sidste år for 1807 steg mere end Kobenhavns og andre byers, men giver retfærdigvis den forklaring, at København havde investeret store pengemidler i handel på Ostindien og Nordamerika. Også med hensyn til sukkerraffinaderiernes produktion blev Flensborg kun overgået af hovedstaden.

Bogen slutter med et omfangsrigt tillæg om mønt, mål og vægt, skibstyper, sukkerfabrikation og en række statistiske bilag.

Den giver således ikke blot en skildring af det lovede emne, den transatlantiske handel, men tillige værdifulde oplysninger om byens øvrige erhverv. Dens skildringer af de almindelige økonomiske forudsætninger og navnlig en skildring af merkantilismen, som er indføjet, kan virke unødigt brede, men er formentlig medtaget af hensyn til den læserkreds, der skal modtage bogen. Forf. har lagt et overordentligt stort arbejde i fremdragnet af både utrykte kilder og litteratur. Han har med stort udbytte gennemgået arkiverne i Flensborg og Slesvig og har bl. a. haft det held, som københavnske historikere må misunde ham, at have fundet en del regnskaber fra private firmaer, der giver et udmærket materiale til belysning af handelens betydning for borgerskabet. Også Rigsarkivet er benyttet. I denne forbindelse må anmelderen dog indvende, at forf. lægger mere vægt på de mange tal, han har fremdraget i Kommercekollegiet og General-toldkammeret, end de er værd, og at han ikke tager de nødvendige forbehold, som tidens mangelfulde toldstatistik gør det bydende nødvendigt at tage. — Af den citerede litteratur fremgår det tydeligt — som bemærket i forordet — at bogens udarbejdelse er afsluttet for adskillige år siden. Det havde været nyttigt, om nogle siden da udkomne danske værker var medtaget i fremstillingen.

Når dette er sagt, må det erkendes, at bogen er overordentlig værdifuld, ikke blot som skildring af Flensborgs handel, men for den danske læser en nyttig oplysning om, hvordan en stor og vågen provinsby fulgte med i udviklingen. Den er desuden så grundig og redelig, at man må håbe, det vil lykkes forf. at gøre anden del færdig inden for længe.

Aa. Rasch.

En adelig jordebog opregner efter sit formål oftest kun godsets fæsteafgifter i monoton rækkefølge. Kun undtagelsesvis sker det, at denne begrænsning overskrides f. eks. ved løbende notitser

om restancer eller om fæsterskifter eller ved korte oplysninger om ejerens adkomst til den pågældende jord, tilføjelser, der naturligvis giver jordebogen en ganske særlig værdi. Dette er netop tilfældet med den velkendte svensk-finske adelsmand, Ivar Flemings jordebog, som arkivråd John E. Roos har udgivet for det finske rigsarkiv (*Ivar Flemingsin maakirja (Lisiä Suomen historiaan VI) = Iver Flemings jordebok (Bidrag till Finlands historia VI)*, Helsinki 1958. — 20 + 159 sider). — Jordebogen publiceres på grundlag af det originale håndskrift, som — uvist hvordan — er kommet i Linköpings stifts- og landsbibliotek, og udgaven opfylder alle moderne, editionstekniske krav. Jordebogen giver en detailleret fortegnelse over Ivar Flemings udstrakte besiddelser i Sydvestfinland, og selvom den ofte er benyttet i forskningsøjemed, bringer den utvivlsomt mange vigtige personal- og agrarhistoriske bidrag til denne egns historie fra slutningen af det 15. århundrede og frem til 1580'erne. Som manuskriptet foreligger må det være affattet af den samme skriverhånd — som det ikke er lykkedes at identificere sikkert — omend i flere tempi. Det synes i sin oprindelse at bygge på optegnelser, som måske skyldes Ivar Fleming selv, men jordebogen er siden stadig ført à jour indtil 1585 med notitser om godserhvervelser, adkomsthjemmel, domme, gældsforhold etc.

For dansk historie har Ivar Flemings jordebog den specielle interesse, at den flere steder afspejler Søren Norbys plyndringer langs den finske kyst i 1522. Sundholm Hovedgård, der var gods-kompleksets centrum, blev offer «for iwternas regementz», næppe blot fordi dets beliggenhed fristede, men sikkert også fordi netop Ivar Fleming tog meget aktiv del i opgøret med Christiern II.s tilhængere i Sverige. Sundholms arkiv med dets adkomstbreve, domme og andre dokumenter gik tabt ved denne lejlighed, men også godsets egne tjenestefolk synes at have udnyttet den gunstige lejlighed til at berige sig på hr. Ivars bekostning (se f. eks. s. 65 og 95). Anlægget af en ny jordebog og en rekonstruktion af besiddelsesforholdene har derfor været en uomgængelig nødvendighed og måske også den første tilskyndelse til den jordebog, vi nu kender, eller til dens forlæg.

Erling Ladewig Petersen.

Skismaet mellem den romersk-katolske og den græsk-katolske kirke har ofte været genstand for indgående undersøgelser, hyppigt af meget speciel karakter. Af mere oversigtlig art er derimod Sir Steven Runcimans bog *The Eastern Schism. A Study of the Papacy and the Eastern Churches during the XIth and XIIth Cen-*